

MUĞLA İLİ SU ÜRÜNLERİ KOOPERATİF İŞLETMELERİNİN KARŞILAŞTIKLARI TEMEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ECONOMIC PROBLEMS FACED BY THE FISHERIES COOPERATIVES OF MUGLA PROVINCE AND SOLUTION PROPOSALS

Ali ÇİMAT¹ – Tarık DURAN²

Öz

Muğla ili, 8.333 km'lik kıyı uzunluğuna sahip olan ülkemizde 1.480 km ile hem en uzun kıyı şeridinde sahip il olması hem de bol miktarda iç su kaynaklarına sahip olması nedeniyle su ürünleri avcılık ve yetiştiriciliğinde önemli bir yer tutar. Bu bağlamda çalışmada, Muğla ilinin su ürünleri avcılık ve yetiştiricilik faaliyetleri ele alınmış ve Muğla ilinde avcılık yoluyla faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif yönetici ve ortakları üzerinde anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması 5'li likert ölçeği kullanılarak oluşturulmuş ve Muğla ilinde faaliyet gösteren 29 adet su ürünleri kooperatif işletmesinin 220 ortağı üzerinde uygulanmıştır. Uygulanan anketlere ilişkin veri girişleri IBM SPSS 20.0 paket programında değerlendirilmiştir. Çalışmada, kooperatif ortaklarının faaliyetlerini yürütürken karşılaşılabileceği sorunlar "Kooperatif özellikleri", "Balıkçılık Mevzuatı ve Bürokrasi", "Avcılık Faaliyetleri", "Kooperatifçilik" ve Pazarlama olmak üzere beş bölümde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Su Ürünleri, Su Ürünleri Avcılığı, Su Ürünleri Avcılığı Kooperatifleri

Abstract

Muğla province has an important place in fisheries and aquaculture due to the fact that the province has the longest coastline with 1.124 km in our country which has 8,333 km of total coastal length and also owing to having abundant inland water resources. In this context, hunting and aquaculture activities of fisheries in the province of Muğla has been discussed in the study and a survey was conducted among the executives and business partners of fisheries cooperative enterprises that operate in the province of Muğla. The survey was formed by using 5-point Likert scale and conducted on 220 partners of 29 fisheries cooperative enterprises operating in the province of Muğla. Data entry of the survey was evaluated in IBM SPSS 20.0 software package. In the study, the problems that cooperative partners may face in carrying out their activities is examined in five sections as "Cooperative Characteristics", "Fishing Regulations and Bureaucracy", "Hunting Activities", "Cooperation" and "Marketing

Keywords: Aquatic Products, Fishing, Fishery Cooperatives

¹ Prof.Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, acimat@mu.edu.tr

² Arş.Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, tarik_360@hotmail.com

1. GİRİŞ

Sulardan sağlanan ya da sulardan sağlanabilecek her türlü ekonomik kaynak “su ürünleri” olarak adlandırılır. Daha geniş bir tanımla denizler, iç sular ve sun’i olarak yapılmış havuz, baraj, gölet, dalyan ve çiftlik gibi tesislerde doğal olarak yahut sun’i olarak elde edilen, yetiştirilen su bitkileri, balıklar, süngerler yumuşakçalar, kabuklular, memeliler ve sürüngenler gibi hayvanlarla bunlardan imal edilen ürünler ürünleri olarak tanımlanabilir (Resmi Gazete, 1998, s. 21). Su ürünleri sektörü, su ürünleri avcılık ve su ürünleri yetiştiricilik faaliyetleri olarak iki şekilde ele alınmaktadır. Su ürünleri avcılığı, su ürünlerinin avlanma amaçlı aranması, avcılığının yapılması, karaya çıkartılması gibi faaliyetler bütünüdür. Ticari amaç güderek su ürünleri avcılığıyla ilgilenen ve avcılık izni bulunan, balıkçı gemi sahibi yahut kiralayan gerçek veya tüzel kişiler “balıkçı” olarak tanımlanmaktadır. Bu bakımdan çalışmada kullanılan su ürünleri avcılığı ile balıkçılık faaliyetleri aynı durumu ifade etmektedir. Su ürünleri yetiştiricilik faaliyetleri ise “bakanlıktan izinli yetiştiricilik tesislerinde, su ürünlerinin gerekli teknikler kullanılarak üretilmesi, ıslahı, büyütülmesi ve hasadının yapılması” gibi faaliyetleri ifade etmektedir (Resmi Gazete, 2006, s. 1).

Geçmişten günümüze su ürünlerinden faydalanma düzeyleri karşılaştırıldığında, günümüzde oseonografya³ alanındaki gelişmeler, bunun yanında dünya nüfusunun hızla artmakta olması, su ürünlerinden mümkün olduğunca faydalanma gereksinimini mecburi hale getirmiştir (Tümertekin ve Özgüç, 1995, s. 225). İnsan ihtiyaçlarının geçmişle kıyaslanmayacak derecede artmış olması, su ürünlerinin beslenme açısından oldukça önemli bir kaynak olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 1. Dünyada Su Ürünleri Tüketim Eğilimi (x 1000 Ton)

	2010	2011	2012	2013	2014
Dünya’da Su Ürünleri Üretimi	148.124	155.746	157.969	162.930	167.229
Beslenme Amaçlı Tüketim Toplamı	128.210	131.212	136.235	141.518	146.279
Taze Soğutulmuş	59.887	60.295	62.613	64.225	66.741
Donmuş	36.203	37.973	39.828	42.085	43.621
Tütsülenmiş	15.283	15.856	16.451	16.551	16.928
Konserve	16.837	17.088	17.343	18.657	18.990
Diğer Amaçlarla Su Ürünleri Tüketimi	19.913	24.534	21.735	21.412	20.950
Endüstride İşlenen	14.750	19.403	16.345	16.159	15.850
Çeşitli Amaçlar	5.164	5.131	5.390	5.253	5.100

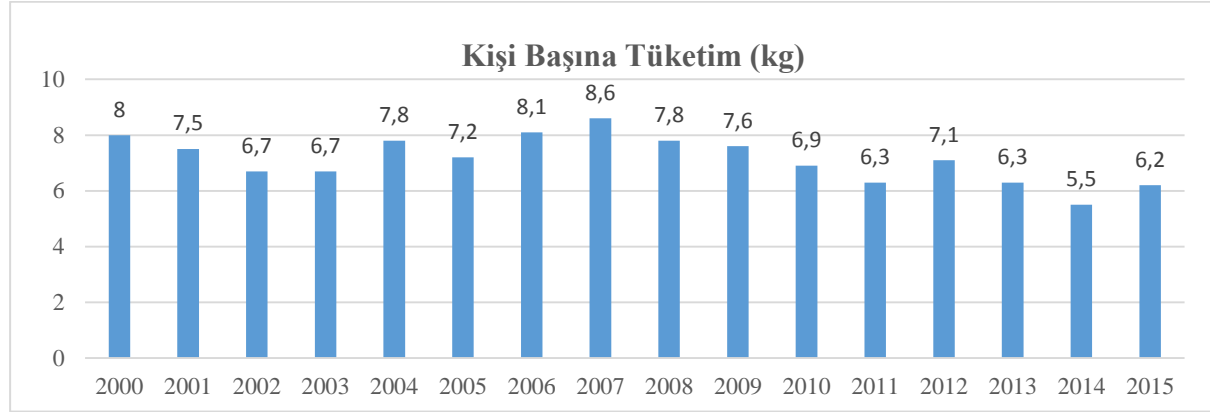
Kaynak: (FAO, 2016, s. 1).

Gelişmiş ülkelerin tüketim eğilimlerine bakıldığında taze soğutulmuş balık tüketiminin yerini işlenmiş balık ürünlerinin aldığı görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde su ürünleri tüketimi %3,3 taze soğutulmuş şeklinde olurken, donmuş şekilde üretim %56,9 oranındadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise taze soğutulmuş şekilde tüketim %53,6 iken donmuş şekilde tüketim oranı %24,7’dir. Su ürünlerinin konserve olarak tüketimine bakıldığında ise gelişmiş ülkelerdeki üretimin %27,1’i gelişmekte olan ülkelerdeki üretimin ise %24,2’si tüketilmektedir (FAO, 2016, s. 2-3).

Dünya’da su ürünleri tüketim eğilimine bakıldığında, geçmişten günümüze sürekli artış göstermiştir. Ülkelere göre değişiklik göstermekle beraber 1960’lı yıllarda ortalama 9,9 kg olan kişi başına düşen su ürünleri tüketimi 2013 yılında 19,7 kg’a çıkmıştır (Kalkınma Bakanlığı, 2014, s. 4). 2013 yılında su ürünleri sektöründe meydana gelen üretim genel olarak

³ Oseonografya: Deniz bilimi

3,1 milyar insanın günlük protein ihtiyacının %20'lik kısmını karşılamaktadır (FAO, 2016b, s. 4).

Grafik 1. Türkiye'nin Yıllık Ortalama Su Ürünleri Tüketim Miktarı, 2000-2015 (kg/yıl)

Kaynak: (GTHB, 2016, s. 5).

Türkiye'nin kişi başına düşen su ürünleri tüketimi dünya ortalamasının oldukça altındadır. FAO'nun 2013 yılı verilerine göre dünya su ürünleri ortalaması 19,7 kg iken Türkiye'nin 2013 yılı ortalama su ürünleri tüketim miktarı 6,3 kg olmuştur. Grafik 1'de görüldüğü gibi Türkiye'nin ortalama su ürünleri tüketim miktarı dalgalanma göstermektedir. 2000-2015 döneminde Türkiye'nin ortalama su ürünleri tüketim miktarının en yüksek olduğu yıl 2007 yılı (8,6 kg) olmuştur. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın verilerine göre 2015 yılında Türkiye'nin kişi başına düşen su ürünleri tüketim miktarı 6,2 kg olarak gerçekleşmiştir (GTHB, 2016, s. 5).

2014 yılında dünyada su ürünleri yetiştiriciliği ve su ürünleri avcılığında toplamda 167 milyon ton su ürünü elde edilmiştir. Türkiye'de ise 2014 yılında dünyada üretilen toplam su ürünleri üretiminin %0,32'lik kısmı yani 537 bin tonluk su ürünleri üretimi gerçekleşmiştir. Türkiye'de su ürünleri dış ticaret verileri, 2002-2014 yılları arasında dalgalanmalar olmakla birlikte genel olarak miktar ve dolayısıyla parasal değer bakımından artış göstermektedir. 2002 yılında 22,5 bin ton olan ithalat miktarı her yıl ortalama %10,2 büyüme hızı yakalamış ve 2014 yılında 77,5 bin ton su ürünü ihracatı gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin su ürünleri konusunda önemli ilerlemeler kat etmiş illeri arasında Muğla ili örnek olarak verilebilir. Muğla ilinde; iç sularda alabalık, denizlerde çipura, levrek, sarıağz ve minekop yetiştiriciliği yapılmaktadır. 2014 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de mevcut bulunan 1.945 alabalık üretim işletmesinin 82'si Muğla ilinde bulunmaktadır. Türkiye'de denizlerde ve iç sularda üretilen toplam alabalık üretiminin %15,8'lik kısmı Muğla ilinde üretilmektedir. Yine 2014 yılında elde edilen toplam çipura-levrek üretimini %55,7'lik kısmı Muğla ilinde üretilmiştir. Deniz kültür balıkçılığı üretiminde birinci sırada olan Muğla ili, 2014 verilerine göre 34,9 bin ton ihracat gerçekleştirmiştir. Böylelikle Türkiye ekonomisine 568 milyon TL katkı sağlamıştır.

Çalışmada su ürünleri sektörü, su ürünleri avcılığı ve su ürünleri yetiştiriciliği faaliyetleri temelinde incelenmiştir. Muğla ili, su ürünleri avcılığı ve su ürünleri yetiştiriciliği bakımından Türkiye'nin önemli bir merkezi olması çalışmada Muğla ilinin ele alınmasında temel motivasyon olmuştur. Çalışmanın uygulama alanında su ürünleri avcılığında faaliyet gösteren kooperatif işletmeleri ele alınmış ve su ürünleri avcılık potansiyelinin geliştirilmesi amacıyla sektörün gelişimi önündeki engeller tespit edilmeye çalışılmış ve çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

2. SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜ

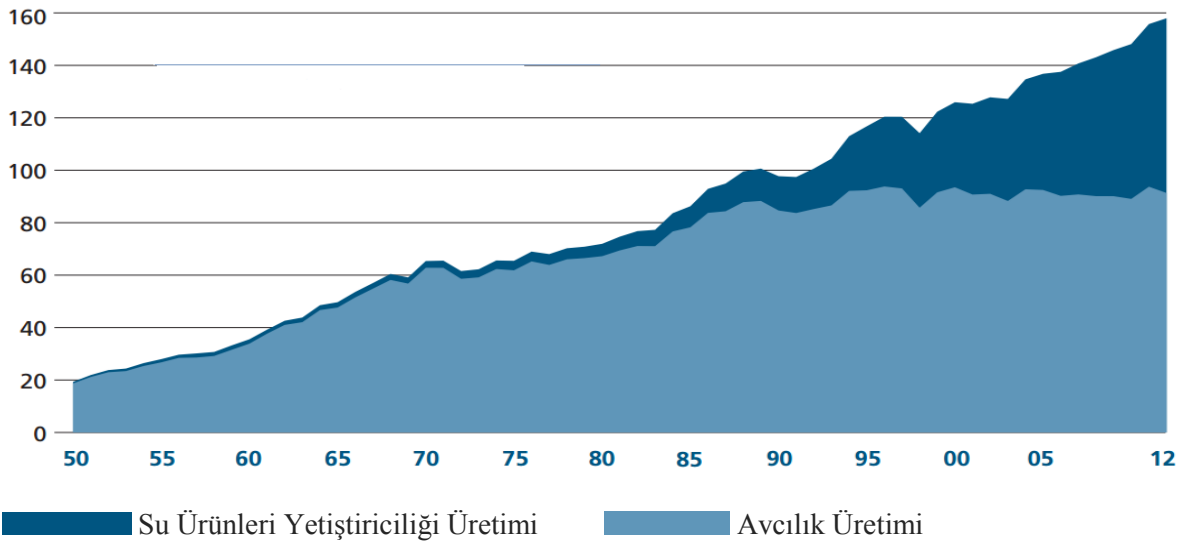
Su ürünleri sektörü, su ürünleri avcılığı ve su ürünleri yetiştiriciliği olarak ikiye ayrılmaktadır. Su ürünleri avcılık faaliyetleri tarihin ilk çağlarından beri deniz kıyısında kurulan devletlerin önemli bir uğraşı olmuştur (Albulak, 2003, s. 1). Su ürünleri yetiştiriciliğinin geçmişi ise, milattan önceki yıllara uzanmaktadır. Su ürünleri yetiştiriciliğinin, MÖ 2000 yıllarında Çin'de başladığı sanılmaktadır. MÖ 475'de sazan yetiştiriciliği ile ilgili eser yazılmıştır. İlkçağda bazı mezar işlemlerinde süs balıkları havuzlarına rastlanmaktadır (Çelikkale, Düzgüneş, ve Okumuş, 1999, s. 89).

Aşağıda öncelikle dünyada ve Türkiye'de su ürünleri potansiyeli üzerinde durulacak ve daha sonra Türkiye'de su ürünleri sektörü ele alınacaktır. Son olarak Muğla ili, Türkiye içerisinde su ürünleri potansiyeli açısından değerlendirilecektir.

2.1. Dünyada Su Ürünleri Potansiyeli

Su ürünleri avcılığı faaliyetleri, denizlerde ve iç sularda olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. 1960 yılında 33,9 milyon ton olan su ürünleri avcılığı 2012 yılında 91,3 milyon ton seviyesine ulaşmıştır (FAO, 2014, s. 27). Avcılık faaliyetleri neticesinde elde edilen su ürünleri miktarının %87,2'lik kısmı denizlerden elde edilmiştir.

Dünyada avcılık faaliyetleri yoluyla denizlerden elde edilen toplam su ürünleri miktarı, 1996 yılında 86,4 milyon ton ile tepe noktasına ulaşmıştır. Avlanma teknolojisinin yıllar itibariyle gelişim göstermesine rağmen sonraki yıllarda azalan bir eğilim göstermiştir. 1996 yılındaki avcılık yoluyla elde edilen su ürünleri 2011 yılı üretimiyle karşılaştırıldığında %8,7'lik bir azalmayla 78,9 milyon tona gerilemiştir (FAO, 2014b, s. 3).

Grafik 2. Dünyada Su Ürünleri (Yetiştiricilik ve Avcılık) Üretimindeki Değişim

Kaynak: (FAO, 2014b, s. 3).

Su ürünleri avcılık faaliyetleri AB ülkelerinin toplam su ürünleri üretiminin %80'ini oluşturmaktadır. 1995 yılında AB'de toplam su ürünleri avcılığı 7,6 milyon ton seviyesindeyken, 2013 yılında AB-28 ülkelerinde toplam 4,8 milyon ton üretim gerçekleşmiştir. Böylelikle AB'de 1995-2013 döneminde su ürünleri avcılığında yıllık ortalama %2,5'lik daralma yaşanmıştır (EUROSTAT, 2015, s. 4-5)

Balıkçılık faaliyetleri ve su ürünleri yetiştiriciliği, küresel gıda ihtiyacının karşılanmasında hayati öneme sahiptir. Su ürünleri avcılığında yıldan yıla azalma olsa da su ürünleri yetiştiricilik faaliyetleri 1973 yılından günümüze ikiye katlanmıştır. Dünyada 1960

yılında su ürünleri yetiştiriciliğinden elde edilen su ürünü miktarı 1,6 milyon ton iken 2012 yılında 66,6 milyon tona ulaşmıştır (FAO, 2014a, s. 27). Su ürünleri yetiştiriciliğinde meydana gelen olumlu gelişmeler, modern ve zengin yaşam tarzına uygun bir şekilde ilerlemeler kaydetmiştir. Balık tüketiminin sağlık üzerindeki yararlarının bilinmesi ve su ürünleri yetiştiricilik sektöründe yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte 1990-2005 döneminde dünyada su ürünleri yetiştiricilik sektörü, tahmini olarak yıllık ortalama %8,5 büyüme oranını yakalamıştır (FAO, 2013, s. 1).

2.2. Türkiye'nin Su Ürünleri Potansiyeli

Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olarak, gölleri, barajları, akarsuları ve kaynak suları bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Türkiye'nin yaklaşık 26 milyon hektarlık su alanının 24,6 milyon hektarını deniz, 1,2 milyon hektarını iç sular oluşturmaktadır. Türkiye'de 4 adet deniz, 200 adet doğal göl, 293 adet baraj gölü, 1000 adet (yaklaşık) gölet ve 33 adet akarsu bulunmaktadır (DSİ, 2016). Türkiye'de sulama ve enerji amacıyla yapılan baraj göllerinin sayısı her geçen gün artmaktadır. Türkiye'nin genel olarak coğrafi yapısı incelendiğinde, Türkiye'de bulunan su kaynaklarının alanı, orman alanlarından fazla ve tarımsal alanlara hemen hemen eşittir (SÜYMB, 2014, s. 15). Türkiye'nin bu potansiyeli dikkate alındığında mevcut kaynakların etkin kullanımı su ürünleri üretimi açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye, sahip olduğu su potansiyelinin yanında balık çeşidi bakımından da zengin kaynaklara sahiptir. Yaklaşık olarak Karadeniz'de 240, Marmara Denizi'nde 200, Ege Denizi'nde 300 ve Akdeniz'de 500 balık türü bulunmaktadır (BGSM, 2015, s. 1).

Dünyada avcılık yoluyla elde edilen su ürünleri sektöründe önemli bir yere sahip olan ülkelerin tamamının okyanusa kıyısı vardır. Türkiye'nin okyanuslarda kıyısı olmadığı için su ürünleri üretiminde ve ticaretinde söz sahibi ülkelere göre birisi değildir. Ancak Karadeniz gibi önemli bir denize kıyısı olması nedeniyle kendi gibi okyanusa kıyısı olmayan ülkelere göre şanslı durumdadır. Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olması, denizde su ürünleri yetiştiricilik faaliyetleri konusunda önemli bir avantaj sağlamaktadır (Kaya, 2006, s. 5).

Türkiye'de deniz balıkçılığı açısından Karadeniz ilk sırada gelmektedir. Türkiye'de yapılan su ürünleri avcılık faaliyetleri neticesinde elde ettiği su ürünleri miktarının %80-85'lik kısmı Karadeniz'den sağlanmaktadır. Ancak avcılığı yapılan su ürünleri çeşidi bakımından Karadeniz, Türkiye'nin denizleri arasında üçüncü sıradadır. Karadeniz'de 180-200 metrenin altında canlıların yaşamını sınırlayan hidrojen sülfür gazının bulunması balık çeşitliliğinin az olmasındaki etkenlerden sayılabilir. Diğer denizlerde 400-600 metre derinliklerde dip balıkçılığı yapılabilirken Karadeniz'de 200 metrenin altındaki derinliklerde balıkçılık faaliyetleri yapılamamaktadır (Karabağ ve Şahin, 2011, s. 239). Ege Denizi, Karadeniz'den sonra balıkçılık faaliyetleri açısından ikinci sırada yer almaktadır. Ege Denizi'nde, kıta sahanlığının özelliklerinden ötürü balıkçılık faaliyetleri sınırlı olarak yapılmaktadır. Marmara Denizi, Akdeniz ve Karadeniz'den gelen akıntılara bağlı olarak Türkiye'de balıkçılık faaliyetleri bakımından üçüncü sıradadır. Akdeniz ise mevsimsel ısı farklılıklarının az olması ve denize açılan akarsuların yetersizliği nedeniyle Türkiye'nin balıkçılık faaliyetlerinin en az olduğu denizidir (Karabağ ve Şahin, 2011, s. 239-240).

Türkiye'de deniz balıkçılığının yanında tatlı su balıkçılığı da büyük bir öneme sahiptir. Doğu Anadolu'da Çıldır Gölü, Ege Bölgesi'nde Bafa ve Marmara gölleri, Güney Marmara'da Manyas, İznik ve Ulubat gölleri balıkçılık faaliyetlerinin yoğun olduğu göllerdir (Karabağ ve Şahin, 2011, s. 241).

Türkiye'de son olarak kültür balıkçılığı faaliyetleri yapılmaktadır. Kültür balıkçılığı, küçük göletlerde ve havuzlarda balık üretme ve yetiştirme faaliyetleriyle elde edilen su

ürünleri olarak tarif edilebilir. Kültür balıkçılığı faaliyetleri olarak başta alabalık olmak üzere levrek, çupra ve somon balığı yetiştirilmektedir.

2.3. Muğla İlinde Su Ürünleri Potansiyeli

Muğla ili ise 1.480 km'lik kıyı şeridiyle Türkiye kıyılarının yedide birine sahiptir. İlde 1.293 adet ruhsatlı balıkçı gemisi bulunmaktadır. Muğla ili sahip olduğu balıkçı tekne miktarıyla Türkiye balık filosunun (20.829 tekne) %7,11'ini oluşturmaktadır. Balıkçı teknelerinin büyüklükleri dikkate alındığında kullanılan teknelerin %95'lik kısmı ağ ve parakete av araçlarını kullanan küçük ölçekli balıkçı tekneleridir (BGSM, 2015, s. 4).

Muğla ilinde avlanan balık miktarı yıldan yıla azalış göstermiş 2010 yılında 4.647 ton olarak gerçekleştirilen üretim 2014 yılı verilerine göre 1.959 tona gerilemiştir (BGSM, 2016, s. 3). Su ürünleri avcılığında elde edilen üretim, yaklaşık olarak yarı yarıya azalmıştır. Dünyada ve Türkiye'de su ürünleri avcılığı ile ilgili kaynakların ciddi oranda azalma eğiliminde olduğu dikkate alınır su ürünleri avcılığının önümüzdeki yıllarda daha da azalacağı öngörülmektedir.

Muğla ilinde denizlerde ağ kafeslerde balık yetiştiriciliği, toprak havuzlarda deniz balıkları yetiştiriciliği, baraj göllerinde ağ kafeslerde alabalık yetiştiriciliği, beton havuz ve fiberglas havuzlarda alabalık yetiştiriciliği ve kuluçkahanelerde yavru balık yetiştiriciliği yapılmaktadır (BGSM, 2015, s. 12). Deniz ve iç sularda ise çipura, levrek, sarıağız, minekop ve alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Deniz kültür balıkçılığı üretiminde birinci sırada olan Muğla ili, 2014 verilerine göre 34,9 bin ton ihracat gerçekleştirmiştir. Böylelikle Türkiye ekonomisine 568 milyon TL katkı sağlamıştır.

3. YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, Muğla ilinde avcılık yoluyla faaliyet gösteren su ürünleri kooperatiflerinin sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara yönelik çözüm önerilerini sunmaktır. Çalışmada kooperatif üyelerinin faaliyetlerini yürütürken karşılaştıkları temel sorunlar kooperatif özellikleri, balıkçılık mevzuatı ve bürokrasi, avcılık faaliyetleri, kooperatifçilik ve pazarlama bağlamında açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın sonuçları, Kasım 2015-Haziran 2016 dönemi ile sınırlıdır. Ölçeğin uygulandığı su ürünleri kooperatif işletmeleri, Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri avcılık işletmeleri kooperatifleridir.

3.1. Araştırma Modeli ve Örneklemin Seçilmesi

Bu çalışmada, su ürünleri sektöründe faaliyet gösteren kooperatif işletmelerinin temel sorunları değerlendirilirken, genel tarama modeli⁴ kullanılmıştır.

Araştırmanın ana kütlesini, Muğla ilinde su ürünleri alanında faaliyet gösteren kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortakları oluşturmaktadır. 2016 yılı Muğla İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerine göre Muğla ilinde su ürünleri sektöründe avcılık faaliyeti gösteren 29 adet kooperatif işletmesi bulunmaktadır. Muğla İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün kayıtlarına göre mevcut su ürünleri kooperatiflerinin toplam ortak sayısı 1.523 kişi olarak görülmektedir. Ancak su ürünleri kooperatif yöneticileri ve su ürünleri kooperatif ortakları ile yapılan görüşmeler neticesinde faal ortak sayısının 504 olduğu

⁴ **Genel Tarama Modeli:** Birçok sayıda elemandan oluşan bir evrende, bütün hakkında çıkarımlarda bulunmak amacıyla mevcut evrenden seçilen bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan genel taramalardır (Karademir, 2012, s. 90).

tespit edilmiştir. Bu çalışma faal olan 504 kişilik ana kütleden basit tesadüfi yöntemle göre rasgele seçilmiş olan 220 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Su ürünleri sektöründe faaliyet gösteren kooperatif işletmelerinde, faal olan ortaklar üzerinde gerçekleştirilen çalışma %95 güvenilirlik seviyesi ve örneklemin homojen olduğu kabul edilmiştir. Bu kabul ortakların sosyo-ekonomik özelliklerinin yakınlığıyla ilişkilendirilmiştir (Kılıç, 2012, s. 141).

3.2. Verilerin Toplanması

Anket formunun oluşturulmasından önce, su ürünleri sektöründe faaliyet gösteren kooperatiflerin sorunlarına ilişkin olarak literatür taraması yapılmıştır. Sonrasında, Muğla İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü avcılık ve yetiştiricilik biriminde çalışan yetkililerle, Akyaka Belediyesi ve Su Ürünleri Kooperatif başkanı, Marmaris Su ürünleri Üretim ve Değerlendirme Kooperatifi başkanı ve Datça Merkez Su Ürünleri Kooperatifi başkanı ile görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde su ürünleri kooperatiflerinin mevcut durumu (mali, yönetim, pazarlama, muhasebe ve finansman) üzerinde durulmuş ve problemler kabaca dile getirilmiştir.

Anket soruları hazırlanırken (Karademir, 2012), (Gören, 2013), (Karalar, Ürper ve Turan, 2003), (Tokat, 1985), (Tezel, 2015), (Eren, 2015) (Adıgüzel ve Akay, 2005), (Birici, Şeker, Balcı, Çelik ve Kılıç, 2014), (Karataş, Sayılı ve Koç, 2008), (Ünal, Yercan ve Güncüoğlu, 2009), (Kuşat, 2001) çalışmalarından faydalanılmış ve yapılan eklemelerle birlikte anket formunun temel çerçevesi oluşturulmuştur. Anket formunda derecelendirme ölçeği olarak 5 görüş ve değerlendirme ifadesi kullanılmıştır. Bunlar; Kesinlikle katılmıyorum (1), Katılıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle katılıyorum (5) şeklinde sayısallaştırılmıştır.

4. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada, kooperatif ortaklarının faaliyetlerini yürütürken karşılaşılabileceği sorunlar “Kooperatif özellikleri”, “Balıkçılık Mevzuatı ve Bürokrasi”, “Avcılık Faaliyetleri”, “Kooperatifçilik” ve Pazarlama olmak üzere beş ana başlık altında incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgular aynı başlıklar altında değerlendirilmiştir.

4.1. Demografik Özelliklerin Değerlendirilmesi

Anket soruları, Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatiflerinin mevcut durumunu analiz etmek amacıyla oluşturulmuştur. Çalışma, 220 su ürünleri kooperatif ortağı üzerinde uygulanmıştır. Anket çalışmasından elde edilen bulgular, tablolar halinde verilmiştir. Son olarak, Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatiflerinin durum analizi yapılarak, sektörün geleceği noktasında tartışma ortaya konulmuştur.

Tablo 2. Muğla İlinde Avcılık Faaliyetleri Gösteren Su Ürünleri Kooperatif İşletmesi Ortaklarından Ankete Katılanlara İlişkin Bulgular (N=220)

		Sayı	Yüzde (%)
Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı	20 - 29 yaş aralığı	2	0,9
	30 - 39 yaş aralığı	41	18,6
	40 - 49 yaş aralığı	75	34,1
	50 - 60 yaş aralığı	83	37,7
	60 yaş ve üstü	19	8,6
Eğitim Durumları	İlköğretim	182	82,7
	Lise	35	15,9
	Ön lisans	1	0,5
	Lisans	2	0,9
Ortaklık Süresi	5 yıl ve daha az	43	19,5
	6 - 10 yıl arası	16	7,3
	11 - 15 yıl arası	60	27,3
	16 - 20 yıl arası	58	26,4
	21 yıl ve üstü	43	19,5
Gelir Durumları	750 TL – 1.249 TL	26	11,8
	1.250 TL – 1.749 TL	9	4,1
	1.750 TL- 2.249 TL	39	17,7
	2.250 TL ve üzeri	146	66,4
Ortaklarının Ek İş ile Uğraşıp/ Uğraşmadığına İlişkin Durumları	Evet	69	31,4
	Hayır	151	68,6
Ek İş Yapan Katılımcıların Uğraştıkları Sektörler	Kaptanlık	13	18,8
	Gemicilik	2	2,9
	Pansiyonculuk	3	4,3
	Çiftçilik	12	17,4
	Arıcılık	4	5,8
	Hayvancılık	14	20,3
	Lokantacılık	3	4,3
	Mantarcılık	1	1,4
	Zeytincilik	1	1,4
	Tarım	13	18,8
	Turizm	3	4,3
Su Ürünleri Avcılık Faaliyetleri Ekonomik Olarak Tatmin Edip/ Etmediği Durumu	Evet	101	45,9
	Hayır	119	54,1

Tablo 2’de görüldüğü gibi ankete katılan kooperatif ortaklarının %52’den fazlası orta yaş ve üzeridir. Bu durumda su ürünleri faaliyetlerinde bulunan kooperatif ortaklarının yaş ortalamalarının yüksek olduğu söylenebilir. Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif ortaklarının eğitim durumlarına bakıldığında ortakların %82,7’sinin ilköğretim mezun olduğu ve dolayısıyla kooperatif ortaklarının eğitim durumlarının oldukça düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 2’den hareketle su ürünleri kooperatif ortaklarının kooperatife ortaklık süreleri daha çok 11-20 yıl arasında yoğunlaşmıştır.

Muğla ilinde su ürünleri avcılığı faaliyetlerinde bulunan kooperatif ortaklarının gelir durumları dikkate alındığında ortakların yarısından fazlasının su ürünleri sektöründen aylık ortalama 2.250 TL ve üzeri gelir elde ettiği görülmektedir. 2016 yılı için belirlenen asgari ücretin 1.300 TL olduğu düşünüldüğünde, su ürünleri kooperatif ortaklarının yaklaşık olarak %15’i asgari ücretin altında, %85’i ise asgari ücretin üzerinde gelire sahiptir. Kooperatif

ortaklarının %68,6'sı sadece su ürünleri avcılık sektöründe çalıştığı dolayısıyla sektörden elde ettiği kazançla geçimini sağladığı belirtilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü gibi su ürünleri sektöründe avcılık faaliyetleri yanında ek iş yapan kooperatif ortaklarının (%31,4'ü) en fazla hayvancılık sektöründe, ikinci sırada kaptanlık ve üçüncü sırada çiftçilik sektörlerinde çalıştıkları görülmektedir.

Anket çalışmasına katılan kooperatif ortaklarının yarısından fazlası (%54,1) su ürünleri sektöründen elde ettiği gelirin tatminkâr düzeyde olmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla sektörden elde ettiği kazancın yetmemesinden dolayı ek iş yapan kooperatif ortaklarının (%31,4) büyük kısmını sektörden elde ettiği geliri yetersiz bulan ortakların oluşturduğu öngörülebilir.

4.2. Kooperatif İşletmelerinin Genel Özelliklerinin Değerlendirilmesi

Tablo 3'da anket çalışmasına dâhil olan kooperatif ortaklarının, Muğla ilinde su ürünleri sektöründe faaliyet gösteren kooperatif işletmelerinin genel kooperatif özellikleri bağlamında sorun olarak algıladığı maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 3. Muğla İlinde Faaliyet Gösteren Su Ürünleri Kooperatif İşletmelerinin Genel Özellikleri

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
K1			2	0,9	20	9,1	109	49,5	89	40,5
K2					36	16,4	133	60,5	51	23,2
K3	1	0,5			8	3,6	119	54,1	92	41,8
K4	43	19,5	41	18,6	21	9,5	84	38,2	31	14,1
K5	2	0,9	18	8,2	21	9,5	128	58,2	51	23,2
K9			2	0,9	12	5,5	144	65,5	62	28,2
K12	19	8,6	86	39,1	25	11,4	78	35,5	12	5,5

Tablo 3'te kısaltılmış olan ifadelerin içerikleri aşağıdaki gibidir:

K1: Kooperatif sınırlı gelir kaynaklarına sahiptir.

K2: Kooperatifte muhasebe çalışmaları özenli ve dikkatli bir biçimde yapılmaktadır.

K3: Kooperatifte ortaklar için seminer, kurs ve eğitimlere bütçe ayrılmaz.

K4: Kooperatifle ilgili olarak mali ve ekonomik konularda danışmanlık hizmetleri alınabilmektedir.

K5: Kooperatif içinde etkin bir denetim sistemi vardır.

K9: Kooperatifte iş sağlığına ve güvenliğine önem verilir.

K12: Hijyen şartları istenilen düzeyde değildir. Yeterli düzeyde temizlik yapılmamaktadır.

Kooperatif sınırlı gelir kaynaklarına sahiptir.

Tablo 3'de görüldüğü gibi kooperatif ortaklarının %90'ı bulunduğu mevcut kooperatifte kaynak sıkıntısının olduğunu ifade etmişlerdir. Araştırmaya konu olan kooperatiflerin temel özelliği olarak küçük çapta üretim gerçekleştirdikleri göze çarpmaktadır. Kooperatiflerin, büyük miktarlarda kar elde etmeleri söz konusu değildir. Kooperatif ortaklarının, avcılık faaliyetlerini daha kolay gerçekleştirmeleri adına kooperatiflerin sunmuş olduğu barınak, muhasebe işleri veya farklı amaçlarla çalıştırılan elemanlar, kullanılan demirbaşlar gibi hizmetlerin temininde de problemler yaşanmaktadır. Kooperatif ortaklarının avladıkları su ürünlerini kooperatif üzerinden satamamaları, kooperatif gelirlerinin oldukça sınırlı düzeyde kalmasına yol açmaktadır.

Kooperatifte muhasebe çalışmaları özenli ve dikkatli bir biçimde yapılmaktadır.

Muhasebe işlemleri, kısmen ya da tamamen mali nitelikte olan mübadele işlemlerini ya da eşdeğer ekonomik olayları para cinsinden sistematik olarak teşhis etme, belgelendirme, toplama ve kayıt tasnif işlemlerinin anlamlı bir şekilde özet halinde yetkili kişilere sunulması sanattır (Dabbaloğlu, 2011, s. 19–20). Muhasebe kayıtlarının özenli ve dikkatli bir biçimde tutulması tertip ve düzenin yanında iç ve dış denetim açısından da oldukça önemlidir (Karademir, 2012, s. 148).

Anket çalışmasında, “kooperatifte muhasebe çalışmaları özenli ve dikkatli bir biçimde yapılmaktadır” sorusuna genel anlamda olumlu cevap alınmıştır. Katılımcıların %83,7’si kooperatifte muhasebe işlemlerinin özenli ve dikkatli bir biçimde gerçekleştiğini belirtmiştir.

Kooperatifte ortaklar için seminer, kurs ve eğitimlere bütçe ayrılmaz/ Kooperatifle ilgili olarak mali ve ekonomik konularda danışmanlık hizmetleri alınabilmektedir.

Tablo 3’de da görüldüğü gibi katılımcıların %95,9’u kooperatif kaynaklarının, kooperatif ortaklarına kurs ve seminer gibi faaliyetler için kaynak aktarımının olmadığını belirtmişlerdir. Kooperatifte kaynakların sınırlı olması nedeniyle eğitim amaçlı kaynak aktarımlarının oldukça sınırlı düzeyde kaldığı söylenebilir.

Kooperatif ortaklarının çoğunluğu (%52,3’ü), mali ve ekonomik konularda danışmanlık hizmetlerinin alınabildiğini ifade etmişlerdir.

Kooperatif içinde etkin bir denetim sistemi vardır.

Denetim faaliyeti iç denetim⁵ ve dış denetim⁶ olmak üzere ikiye ayrılır.

Anket çalışmasına dahil olan katılımcıların büyük çoğunluğu (%81,4) kooperatiflerde denetim sistemiyle ilgili olarak bir problemin olmadığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatiflerinde iç denetim ve dış denetim probleminin olmadığı ifade edilmiştir.

Kooperatifte iş sağlığına ve güvenliğine önem verilir.

Kooperatifte meydana gelebilecek iş kazaları aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- 1-) Balıkçılık sektöründe trol balıkçılığında meydana gelebilecek kazalar (trollerin çarpması, asılı duran ağlara ve kablolarla takılarak düşmek vb.),
- 2-) Gemiden düşme, dalgalar tarafından yutulma, makinalardan kaynaklanan ölümler,
- 3-) Yapılan işler sırasında eller, bacaklar ile baş, boyun, kaburga, omurga bölgelerinde meydana gelen yaralanmalar,
- 4-) Mesleki astım, işitme kaybı, intihar, zehirlenme, cilt hastalıkları vb. durumlar iş sağlığı ve güvenliği açısından meydana gelebilecek olası durumlardır (Fişek, 2012, s. 1-2).

Tablo 3’de görüldüğü gibi kooperatifte, kooperatif ortaklarının %93,7’si iş sağlığına ve iş güvenliğine önem verdiklerini ifade etmektedirler. Dolayısıyla kooperatif ortaklarının

⁵ **İç Denetim Faaliyeti:** Mevcut örgüt faaliyetinin değerlendirilmesiyle ilgili olarak örgütün içinde belli yetkinliklere sahip uzman kişilerle yapılması ve buna uygun bir takım çözüm önerilerinin sunulması örgüt yönetimine kararlar alınırken yardımcı olması şeklinde ifade edilebilir (Aslan, 2010, s. 66).

⁶ **Dış Denetim:** Temel olarak kooperatifin türüne göre Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ve Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından yada bu bakanlıkların yerine getirmesi için görevlendirmiş oldukları bağımsız denetim kurumları vasıtasıyla denetimin yerine getirilmesi durumudur (Özdemir, 2010, s. 151).

bilgilendirmeleri doğrultusunda su ürünleri kooperatiflerinde iş sağlığına ve güvenliğine yeterince önem verildiği ortaya çıkmıştır.

Hijyen şartları istenilen düzeyde değildir. Yeterli düzeyde temizlik yapılmamaktadır.

Anket çalışmasına katılan kooperatif ortaklarının ifadeleri neticesinde çoğunluk, Muğla ilinde avcılık yoluyla faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinde hijyen şartlarının istenilen düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Ancak katılımcıların yarıya yakını ise hijyen şartlarının istenilen düzeyde olmadığını ve yeterli düzeyde temizlik yapılmadığını ifade etmişlerdir.

4.3. Balıkçılık Mevzuatı ve Bürokrasi

Tablo 4’de anket çalışmasına dahil olan kooperatif ortaklarının “balıkçılık mevzuatı ve bürokrasi” ile ilgili sorun olarak algıladığı maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 4. Anketin “Balıkçılık Mevzuatı İle Bürokrasi” Bölümüne Dair Verileri

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
B1	3	1,4	12	5,5	3	1,4	112	50,9	90	40,9
B2	11	5,0	57	25,9	7	3,2	80	36,4	65	29,5
B3	53	24,1	86	39,1	4	1,8	40	18,2	37	16,8
B4	2	0,9	3	1,4			97	44,1	118	53,6
B5	33	15,0	28	12,7			107	48,6	52	23,6
B6	12	5,5	37	16,8	30	13,6	105	47,7	36	16,4
B7	19	8,6	58	26,4	3	1,4	124	56,4	16	7,3

Tablo 4’da kısaltılmış olan ifadelerin içerikleri aşağıdaki gibidir:

B1: Kooperatiflere yönelik devlet teşvikleri yetersizdir.

B2: Su ürünleri mevzuatındaki değişiklikler kooperatiflerin önerileri alınmadan yapılmaktadır.

B3: Su ürünleri avcılık izinlerinde yerel yönetimlerle bazı problemler yaşanmaktadır (Belediyeler, Sahil Güvenlik, Muhtarlık vb.).

B4: Avcılıkla ilgi olarak yaşanan problemlerin çözümü için Balıkçılık ve Denizcilik Bakanlığı Kurulması oldukça önemlidir.

B5: Balıkçılık faaliyetleri bürokrasiden olumsuz etkilenmektedir.

B6: Balıkçılık ve su ürünleri düzenlemeleri hakkında yeterli bilgiye sahibim.

B7: Yeni düzenlemeler ve mevzuat değişikliği hakkında periyodik bilgilendirmeler yapılmaktadır ve seminerler düzenlenmektedir.

Kooperatiflere yönelik devlet teşvikleri yetersizdir.

30 Temmuz 2013 Tarihli Resmî Gazetede yayımlanan Kooperatifçilik Proje Destek Yönetmeliği esaslarına göre kooperatiflerin faaliyet kollarına göre makine ve/veya ekipman ile ilgili mal alımlarında hibe verilmektedir. Kooperatiflerin sunacakları proje başvurularında hibeye esas proje tutarının azami sınırı olarak mal alımlarında 200.000 TL, hizmet alımlarında 30.000 TL, nitelikli personel istihdamında yıllık bir personel için 30.000 TL’yi iki personel için 60.000 TL’yi aşmayacak tutarlarda desteklemeler yapılır (Resmî Gazete, 2013, s. 4).

Su ürünleri kooperatif ortaklarıyla yapılan anket çalışmasında, kooperatif ortaklarının %90’ dan fazlası verilen devlet desteklerinin yeterli düzeyde olmadığını ifade etmişlerdir. Kooperatif ortaklarının çoğunluğunun ilkökul mezunu olması dikkat çekmektedir. Verilen teşvikler konusunda kooperatif ortaklarının araştırmalar yapmamasından dolayı mevcut

düzenlemeler hakkında bilgi eksikliğinin olduğuna rastlanılmıştır. Böylelikle kooperatif ortaklarının birçoğu mevcut teşviklerden habersiz olduğu görülmüştür.

Su ürünleri mevzuatındaki değişiklikler kooperatiflerin önerilerini almadan yapılmaktadır.

Anket çalışmasına katılan kooperatif ortaklarının %65,9'u su ürünleri mevzuatında değişiklikler yapılırken kooperatif ortaklarının önerileri alınmadığını ifade etmişlerdir. Kooperatif ortaklarının ve su ürünleri avcılığı sektöründe faaliyet gösteren kooperatiflerin önerilerinin alınmaması, sektörle ilgili oluşturulacak projelerin gerçekleştirilebilirliği açısından sakınca oluşturabilir. Bu nedenle sektörle ilgili yapılacak mevzuat değişikliğinde kooperatif önerilerinin de alınması oldukça önemlidir.

Su ürünleri avcılık izinlerinde yerel yönetimlerle bazı problemler yaşanmaktadır (Belediyeler, Sahil Güvenlik, Muhtarlık vb.).

Katılımcıların %63,2'si, genel anlamda su ürünleri avcılık izinleriyle ilgili olarak problem yaşamadıklarını paylaşmışlardır. Böylelikle Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinin belediyeler, sahil güvenlik, muhtarlık vb. gibi kurumlarla problem yaşamamaları dolayısıyla avcılık faaliyetlerini uyum içinde devam ettirmeleri kooperatiflerin daha verimli çalışmalarına ortam sağlamaktadır.

Avcılıkla ilgi olarak yaşanan problemlerin çözümü için Balıkçılık ve Denizcilik Bakanlığı'nın kurulması oldukça önemlidir.

Katılımcıların büyük bir kısmı (%97,7'si) ilgili bakanlığın kurulmasına gereksinim olduğunu belirtmişlerdir. Böylelikle su ürünleri kooperatif ortaklarının tamamına yakını ilgili bakanlığın olamamasından dolayı belli başlı problemlerin (özellikle bürokratik işlemlerde) yaşandığını belirtmişlerdir.

Su ürünleri avcılık ve yetiştiricilik faaliyetleriyle Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü ilgilenmektedir. Bu müdürlük ise Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı yedi müdürlükten biridir. Burada bahsedilen bakanlığının ilgilendiği farklı alanda birçok müdürlük olduğundan balıkçılık sektörü gibi oldukça önemli bir sektör istenilen düzeyde ele alınamamaktadır. Kooperatif ortaklarının görüşleri dikkate alındığında, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu politikaların mevcut sorunların çözümünde yeterli olmadığı ifade edilmiştir. Su ürünleri sektörü, üç bir yanı denizlerle çevrili olan Türkiye için temel bir sektördür. Sektörle ilgili olarak geniş çaplı araştırmaların ve analizlerin yapılması gerekmektedir. Sektörün sürdürülebilirliği açısından politika yapıcılarının konuya daha fazla önem vermeleri gerekmektedir. Böylelikle çalışmaya katılan kooperatif ortakları, Balıkçılık ve Denizcilik Bakanlığı'nın kurulması ve istihdam edilenlerin su ürünleri sektöründe yetişmiş ve sektörle iç içe olan kişilerden oluşması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Balıkçılık faaliyetleri bürokrasiden olumsuz etkilenmektedir.

Anket çalışmasına katılan kooperatif ortaklarının %67,7'i bürokrasinin balıkçılık faaliyetlerini olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla su ürünleri sektöründe avcılık faaliyetlerinde bulunan kooperatiflerin verimliliğinin azaldığı söylenebilir.

Türkiye'de su ürünleri kooperatiflerinin esas yetki sahibi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'dır. Ancak sektöre yönelik farklı konularda Maliye Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı da yetkili olabilmektedir (Karademir, 2012, s. 137). Bu bakımdan su ürünleri avcılığıyla ilgili olarak alınacak izinlerin veya su ürünleri faaliyetlerinin denetimi noktasında bürokrasi faaliyetleri sektörün gelişimini olumsuz etkilemektedir. Balıkçılık ve Denizcilik Bakanlığı'nın kurulması ile bürokrasinin daha aza indirilebileceği öngörülmektedir.

Balıkçılık ve su ürünleri düzenlemeleri hakkında yeterli bilgiye sahibim / Yeni düzenlemeler ve mevzuat değişikliği hakkında periyodik bilgilendirmeler yapılmaktadır ve seminerler düzenlenmektedir.

Yapılan anket çalışmasında su ürünleri alanında faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif ortaklarının büyük bir kısmı (%61,1) balıkçılık ve su ürünleri düzenlemeleri hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Yine katılımcıların büyük bir kısmı (%63,7) su ürünleri sektörüyle ilgili olarak yapılan değişiklikler ve su ürünleri mevzuatına dair yeni düzenlemeler hakkında kooperatif bünyesinde periyodik olarak bilgilendirmelerin yapıldığını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla kooperatif ortaklarına balıkçılık mevzuatı ile ilgili bilgilendirilmelerin yapılması ve ortakların balıkçılık mevzuatla ilgili olarak yapılan düzenlemeler hakkında yeterince bilgiye sahip olmaları, balıkçılık faaliyetlerini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

4.4. Kooperatifçilik

Tablo 5’de anket çalışmasına dahil olan kooperatif ortaklarının “Kooperatifçilik” ile ilgili sorun olarak algıladığı maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 5. Anketin “Kooperatifçilik” Bölümüne Dair Verileri

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
KO1	14	6,4	58	26,4	34	15,5	110	50,0	4	1,8
KO2			15	6,8	20	9,1	177	80,5	8	3,6
KO3			5	2,3	4	1,8	166	75,5	45	20,5
KO4			6	2,7			197	89,5	17	7,7
KO5			44	20,0	2	0,9	138	62,7	36	16,4
KO6	2	0,9	40	18,2	51	23,2	87	39,5	40	18,2
KO7	23	10,5	52	23,6	5	2,3	85	38,6	55	25,0
KO8			20	9,1	10	4,5	147	66,8	43	19,5

Tablo 5’de kısaltılmış olan ifadelerin içerikleri aşağıdaki gibidir:

KO1: Kooperatiflerin üst birliklerle iş birliği yeterli seviyededir.

KO 2: Kooperatif yönetimi diğer kooperatiflerle uyum ve iş birliği içindedir.

KO3: Kooperatifte faaliyetler temsil ve katılım odaklı olarak yürütülmektedir.

KO4: Kooperatifle ilgili olarak yapılan faaliyetlerde kooperatif ortakları sürece dâhil olurlar ve görüş alışverişi sağlanır.

KO5: Kooperatif yöneticileri, yöneticilik ve su ürünleri konusunda eğitimleri yeterli düzeydedir.

KO6: Ortaklarda kooperatifçilik bilinci gerekli düzeyde değildir.

KO7: Kooperatif olmazsa avcılık faaliyetleriyle uğraşan kişiler faaliyetlerini sürdürmekte birçok problem yaşarlar.

KO8: Kooperatifte satılan su ürünleri fiyatları piyasaya göre daha uygundur.

Kooperatiflerin üst birliklerle iş birliği yeterli seviyededir.

Tablo 5’de görüldüğü gibi anket çalışmasına katılan su ürünleri kooperatif ortakların yarısından fazlası kooperatiflerin üst birliklerle iş birliğinin yeterli seviyede olduğunu ifade etmektedir. Kooperatiflerle üst birliklerin iyi ilişki kurmaları, su ürünleri kooperatiflerinin mevcut sorunlarının ilgili mercilere daha doğru ifade edilmesi açısından oldukça önemlidir. İkili ilişkilerin iyi seviyede olması, kooperatifçilik faaliyetlerinin gelişmesinde ve sorunların çözümünde oldukça önemli bir etkidir.

Kooperatif yönetimi diğer kooperatiflerle uyum ve iş birliği içindedir.

Genel anlamda Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinin birbiriyle uyum ve iş birliği içinde çalıştığı söylenebilir.

Yatay bütünleşme ile kooperatiflerin ekonomik ve teknik eksiklikleri giderilerek kooperatif ortaklarının çıkarları en iyi bir şekilde korunmak amaçlanmıştır. Kooperatiflerin sosyal kökeni bozulmadan ekonomik merkezleşmenin bu ortaklara uygulanması sağlanır (Uysal, 2011, s. 34). Türkiye'deki kooperatiflerin yatay bütünleşmeyi sağlayabilmesi için kooperatiflerin diğer kooperatiflerle uyum ve iş birliği düzeyinin artması oldukça önemlidir. Yatay bütünleşmeye Tüketim Kooperatifleri ve Tarım Satış Kooperatifleri örnek olarak verilebilir (Korkmaz, 2000, s. 141).

Kooperatifte faaliyetler temsil ve katılım odaklı olarak yürütülmektedir / Kooperatif-le ilgili olarak yapılan faaliyetlerde kooperatif ortakları sürece dâhil olurlar ve görüş alışverişi sağlanır.

Katılımcıların büyük bir kısmı (%96) kooperatifte kararların temsil ve katılım odaklı olarak alındığını ve alınan kararlarda kooperatif ortaklarının da söz sahibi olduğunu ifade etmişlerdir. Yine katılımcıların büyük bir kısmı (%97,2'nin) kooperatif ile ilgili yapılacak faaliyetlerde kooperatif ortaklarının görüş ve önerilerinin alındığı, kooperatif ortaklarının da sürece dahil edildiği söylenebilir. Kooperatif faaliyetlerinden verim alınabilmesi ve kooperatifçilik faaliyetlerinin sürdürülebilirliği açısından kooperatif ortaklarının sürece dahil olmaları oldukça önemlidir.

Kooperatif yöneticilerinin, yöneticilik ve su ürünleri konusunda eğitimleri yeterli düzeydedir / Ortaklarda kooperatifçilik bilinci gerekli düzeyde değildir.

Yapılan anket çalışması neticesinde Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif yöneticilerinin yöneticilik ve su ürünleri konusunda yeterli donanıma sahip oldukları söylenebilir. Kooperatif ortaklarında kooperatif bilincinin yeterince yerleşip yerleşmediğini ölçen ifadeye katılımcıların %63,3'ü, gerekli düzeyde kooperatif bilincine sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Kooperatif eğitimi geliştirmekte olan Türkiye için büyük önem arz etmektedir. Kooperatiflerin üçüncü bir sektör olarak kalkınmada rol oynayabilmesi için kooperatifçilik konusunda iyi eğitilmiş olması gerekir (Uluocak, 2009, s. 45). Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinde yönetici statüsündeki kişilere ve kooperatif ortaklarına kooperatif bilincinin yerleşmesi için kooperatifçilik eğitimi verilmelidir.

Kooperatif olmazsa avcılık faaliyetleriyle uğraşan kişiler faaliyetlerini sürdürmekte birçok problem yaşarlar.

Kooperatif ortaklarının %63,6'sı kooperatiflerin, kuruluşun su ürünleri avcılık faaliyetlerini devam ettirmelerinde oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Belediyelerden, sahil güvenlik vb. su ürünleri avcılığında gerekli olabilecek belge ve gerekli izinlerin alınması da oldukça önemlidir. Kooperatifçilik faaliyeti dolayısıyla verilen imkanlar (liman, balıkçı barınakları vb.) kooperatif ortakları için oldukça önemlidir.

Kooperatifte satılan su ürünleri fiyatları piyasaya göre daha uygundur.

Ankete katılan kooperatif ortaklarının %86,3'ü kooperatiflerde satılan su ürünleri fiyatlarının piyasaya göre daha uygun olduğunu ifade etmişlerdir. Buradan hareketle kooperatiflerin bölge için bir avantaj olduğu söylenebilir. Ayrıca su ürünleri kooperatiflerinin de yakaladıkları su ürünlerini kolaylıkla ellerinden çıkardıkları görülmektedir.

4.5. Pazarlama

Tablo 6’de anket çalışmasına dahil olan kooperatif ortaklarının “pazarlama” ile ilgili sorun olarak algıladığı maddeler tespit edilmiştir.

Tablo 6. Anketin “Pazarlama” Bölümüne Dair Verileri

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
P1	68	30,9	130	59,1			8	3,6	14	6,4
P2	5	2,3	9	4,1	17	7,7	111	50,5	78	35,5
P3	64	29,1	84	38,2	20	9,1	43	19,5	9	4,1
P4	85	38,6	92	41,8	6	2,7	29	13,2	29	13,2
P5	110	50,0	79	35,9	3	1,4	17	7,7	11	5,0
P6	60	27,3	43	19,5	3	1,4	61	27,7	53	24,1
P7			1	0,5	1	0,5	132	60,0	86	39,1
P8	34	15,5	51	23,2	18	8,2	71	32,3	46	20,9

Tablo 6’de kısaltılmış olan ifadelerin içerikleri aşağıdaki gibidir:

P1: Balık fiyatları kooperatif ortaklarını olumsuz etkilemektedir.

P2: Su ürünleri satışlarından elde edilen gelirler ortaklara zamanında ödenmektedir.

P3: Su ürünlerinin pazarlanmasıyla ilgili olarak sıkıntı çekilmektedir.

P4: Markalaşmanın olmamasından dolayı satışlarda problemler yaşanmaktadır.

P5: Kooperatifin işleme tesislerine balık satışları yeterli düzeydedir.

P6: Su ürünleri satışlarında fiyat indirme politikası yapılmamaktadır.

P7: Tüketici şikâyetlerine önem verilir ve bu şikâyetler dikkate alınır.

P8: Su ürünleri satışları pazarlama şekli perakendeden daha çok toptan olarak gerçekleşir.

Balık fiyatları kooperatif ortaklarını olumsuz etkilemektedir / Su ürünleri satışlarından elde edilen gelirler ortaklara zamanında ödenmektedir.

Kooperatif ortakları faaliyetlerine devam edebilmesi için balık fiyatları tatminkar düzeyde olmalıdır. Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatifleri ortaklarından edinilen bilgiler doğrultusunda, kooperatif su ürünleri fiyatları kooperatif ortaklarını olumsuz etkilememektedir.

Katılımcıların büyük bir kısmı (%86’sı) su ürünleri satışlarından elde edilen gelirlerin kooperatif ortaklarına zamanında ödenmekte olduğunu ifade etmiştir. Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatiflerinden mali durumu iyi seviyede olanlar için su ürünleri satışlarından elde edilen gelirlerin kooperatif ortağına, balığını teslim eder etmez verildiğini ifade etmişlerdir. Mali durumları biraz daha zayıf olan su ürünleri kooperatif işletmelerinde ise kooperatife getirilen su ürünlerinin satılır satılmaz ödendiği şeklindedir. Kooperatif, herhangi bir mali sıkıntı içinde olsa bile 2 veya 3 gün içerisinde kooperatif ortaklarına ödemenin yapıldığını beyan etmişlerdir.

Su ürünlerinin pazarlanmasıyla ilgili olarak sıkıntı çekilmektedir.

Muğla ilinde 9 farklı bölgede faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmeleri hem avlanma şartları hem de su ürünlerini pazarlama şartları bakımından farklılık göstermektedir. Anket çalışmasına katılan kooperatif ortaklarının büyük kısmı (%67,3’ü) su ürünlerini pazarlamada problem yaşamadıklarını, asıl problemin “denizlerde su ürünleri verimliliğinin oldukça düşmüş” olması olarak belirtmişlerdir. Anket çalışmasının yapıldığı bölgelerde, kooperatif balıklarının oldukça hızlı pazarlandığı ve hatta bu bölgelere İzmir’den balık

getirilmesiyle karşılaşılmıştır. Su ürünlerinin pazarlanmasının sıkıntılı olduğu yer olarak da Köyceğiz yöresi örnek olarak verilebilir. Köyceğiz ve deltalarında elde edilen yüksek miktarda kefalın pazarlanması, verimin oldukça fazla olduğu dönemlerde problem olarak ortaya çıkmaktadır.

Markalaşmanın olmamasından dolayı satışlarda problemler yaşanmaktadır/ Kooperatifin işleme tesislerine balık satışları yeterli düzeydedir/ Su ürünleri satışlarında fiyat indirme politikası yapılmamaktadır.

Katılımcıların %80,4'ü su ürünlerinin pazarlanmasıyla ilgili olarak yaşanan problemlerin çözümünde “su ürünlerinde markalaşmamayı” etken olarak görmemektedir. Su ürünlerinde markalaşmaktan kaynaklanan pazarlama problemlerinin olduğunu ifade eden katılımcıların oranı ise %26,4'tür. Bir önceki ifadeyi açıklarken de ifade edildiği gibi Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinde, su ürünlerinin pazarlanmasında genel anlamda bir problem yaşanmamaktadır. Köyceğiz yöresinde ise markalaşmanın olması büyük bir eksiklik olarak görülmüş ve markalaşmanın olmasının su ürünlerinin pazarlanmasında oldukça kolaylık sağlayacağı ifade edilmiştir.

Katılımcıların %85,9'u kooperatif işletmelerinin balık işleme tesislerine su ürünleri satışlarının olmadığını belirtmiştir. Su ürünleri kooperatif ortaklarının, pazarlamada problem yaşamamasından dolayı su ürünleri işleme tesislerine balık satışının olmaması gayet tabiidir. Avlanan su ürünleri çoğu zaman aynı gün içerisinde tüketilmektedir.

Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatiflerinde genel anlamda pazarlama konusunda problem olmadığı için fiyat indirme politikasına gerek duyulmamaktadır. Ancak Köyceğiz bölgesinde elde edilen balık miktarı çok fazla olduğu dönemlerde fiyat indirme politikalarının olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Tüketici şikâyetlerine önem verilir ve bu şikâyetler dikkate alınır.

Katılımcıların tamamına yakını tüketici şikâyetlerine önem verildiğini ifade etmişlerdir. Tüketicilerin şikâyetlerinin ve önerilerinin dikkate alınması kooperatiflerin etkin çalışmasına katkı sağlamaktadır.

Su ürünleri satışları pazarlama şekli perakendeden daha çok toptan olarak gerçekleşir.

Katılımcıların ifadeleri neticesinde avcılık yoluyla elde edilen su ürünlerinin öncelikle perakende olmak üzere toptan şeklinde de pazarlandığı söylenebilir. Daha önce de ifade edildiği gibi temel sorun denizlerdeki su ürünleri kaynaklarının azalmasıdır. Bu koşullarda elde edilen su ürünleri üretimi kısıtlı olmakta ve perakende şeklinde pazara sunulduğunda kısa sürede satışı sağlanmaktadır.

5. SONUÇ

Çalışmada Muğla ilinde su ürünleri avcılığında faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinin karşılaştığı sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Sorun olarak tespit edilen durumlara yönelik çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bulgular bölümünde, Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerine yönelik yapılan anket çalışmasının verileri değerlendirilmiştir. Çalışmada su ürünleri avcılık kooperatiflerinin karşılaştıkları sorunlar ele alınmış ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Oluşturulan anket çalışması, basit tesadüfi yöntemle seçilen Muğla ilinde faaliyet gösteren 220 kooperatif ortağına uygulanmıştır. Anket formunun içeriği 6 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, “su ürünleri kooperatiflerinin genel özellikleri” hakkındadır. İkinci bölüm, “su ürünleri mevzuatı ve bürokrasi” başlığı altında incelenmiştir.

Üçüncü bölüm, kooperatif ortaklarının “avcılık faaliyetleri” ile ilgilidir. Dördüncü bölüm, “kooperatif yöneticileri ve kooperatif ortaklarının kooperatifçilik bilincini ölçmek” amacıyla oluşturulmuştur. Beşinci bölüm, su ürünleri kooperatif ortaklarının “su ürünlerini pazarlama” başlığı altında incelemiştir. Altıncı bölüm ise kooperatif ortaklarının “demografik özelliklerini” belirlemeye yönelik analizler içermektedir.

Sorunlar ve çözüm önerileri;

➤ Araştırmaya konu olan kooperatiflerin temel özelliği küçük ölçekli (avcılık faaliyeti neticesinde elde edilen su ürünü miktarı) olmalarıdır. Kooperatiflerin, büyük miktarlarda kar elde etmeleri söz konusu değildir. Kooperatif ortaklarının, avcılık faaliyetlerini daha kolay gerçekleştirmeleri adına kooperatiflerin sunmuş olduğu barınak, muhasebe işleri veya farklı amaçlarla çalıştırılan elemanlar, kullanılan demirbaşlar gibi hizmetlerin temininde de problemler yaşanmaktadır. Kooperatif ortaklarının avladıkları su ürünlerini kooperatif üzerinden satmamakta ve böylelikle kooperatif gelirlerinin oldukça sınırlı düzeyde kalmasına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Kooperatif kaynaklarının sınırlı olması kooperatif ortaklarına kurs ve seminer gibi faaliyetler için kaynak aktarımını oldukça sınırlı hale getirmiştir.

✓ Su ürünleri kooperatiflerinde maddi sorunların çözümünde belediyelerin sektöre yönelik destekleri çözüm olabilir. Su ürünleri kooperatif binalarının ve kooperatiflere gerekli olabilecek demirbaşların doğrudan tahsisi ya da kiralama usulüyle sorunlar çözülebilir.

✓ Devlet teşvikleriyle beraber altyapı sorunu yaşayan kooperatiflere kaynak aktarımı sağlanabilir.

➤ Kooperatif ortaklarının yarısına yakını su ürünleri kooperatiflerinde temizlik sorununun olduğunu belirtmişlerdir. Balıkçı barınaklarında yeterli temizliğin yapılmaması nedeniyle çevreye saçılan veya bir kenara biriktirilmiş atıklar kötü kokular yaymakta ve çevre sakinlerini olumsuz etkilemektedir.

✓ Belediyelerin bu bölgelerde temizliğe daha fazla önem vermesi ve belirlenen kurallar çerçevesinde davranış sergilemeyen kooperatif ortaklarına caydırıcı cezaların verilmesi, sorunun çözümüne yardımcı olabileceği düşünülmektedir (Karademir, 2012, s. 131).

➤ Ankete katılan kooperatif ortaklarının %90'a yakını kooperatifte devlet desteklerinin yeterli düzeyde olmadığını belirtmiştir. Yapılan devlet teşviklerinin oldukça yetersiz olduğu belirtilmiştir. Katılımcılar, devlet tarafından proje desteklemelerinin değil de daha genel anlamda vergi muafiyeti ve ÖTV'siz mazot şeklinde desteklemelerin yapıldığını ifade etmişlerdir.

✓ Aslında çalışmada kooperatiflere yönelik devlet teşviklerinden bahsedilmiştir. Devletin kooperatiflere yönelik oluşturulan proje kapsamında demirbaş alımları, nitelikli eleman istihdamı, hibe ve krediler olmak üzere birçok konuda teşvik verilmektedir. Ancak kooperatif ortaklarına teşviklerle ilgili bilgilendirmelerin yapılmaması, mevcut teşviklerin bilinmemesine yol açmaktadır. Kooperatif üst birlikleri ve üniversite iş birliği çerçevesinde kooperatif ortaklarına su ürünleri avcılığıyla ilgili olarak ilgili bilgilendirmelerin periyodik olarak gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır.

✓ Bölgesel kalkınma ajanslarının su ürünleri kooperatiflerine proje hazırlama noktasında yardımcı olması gerekmektedir. Kooperatif bölgelerinin ele alınması ve su ürünleri kooperatiflerinin geleceğini olumlu etkileyecek projelerin oluşturulması oldukça önemlidir. Böylece su ürünleri kooperatifleri oluşturulan projeler çerçevesinde devlet teşviklerinden de faydalanmış olacaktır. Bunun yanında Muğla İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nün ya da su ürünleri kooperatiflerinin ortak hareketleri doğrultusunda proje oluşturma işlemlerine yardımcı olacak elemanların istihdam edilmesi özendirilebilir. Böylece demirbaş alımları ve soğu hava deposu gibi ihtiyaçlar giderilebilir.

➤ Katılımcıların yarısından fazlası, su ürünleri sektörüyle ilgili kararlar alınırken kooperatif ortaklarının görüşlerinin alınmadığını ifade etmişlerdir.

✓ Sektörün her daim içinde olan ve sektöre yönelik verilen kararların birinci basamakta uygulama merciinde bulunan su ürünleri ortaklarının, su ürünleri mevzuatına yönelik alınan kararlarda görüşlerinin alınması oldukça önemlidir. Sektöre yönelik alınan kararlarda kooperatif ortaklarının yeterince dinlenmesi ve dikkate alınması, mevzuatta meydana gelen değişikliklerin uygulanabilirliği ve verim alınabilmesi bakımından önem arz etmektedir. Üst birliklerin sektörü temsil etme noktasında su ürünleri kooperatif ortaklarına yönelik çalışmalarını artırmasının sektöre olumlu yansıtacağı düşünülmektedir.

➤ Su ürünleri avcılık ve yetiştiricilik faaliyetleriyle Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü ilgilenmektedir. Bu müdürlük ise Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı yedi müdürlükten biridir. Burada bahsedilen bakanlığın ilgilendiği farklı alanda birçok müdürlük olduğundan balıkçılık sektörü gibi oldukça önemli bir sektör istenilen düzeyde ele alınamamaktadır. Kooperatif ortaklarının görüşleri dikkate alındığında, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu politikaların mevcut sorunların çözümünde yeterli olmadığı ifade edilmiştir.

✓ Su ürünleri sektörüyle ilgili olarak geniş çaplı araştırmaların ve analizlerin yapılması oldukça önemlidir. Sektörün sürdürülebilirliği açısından politika yapıcılarının konuya daha fazla önem vermeleri gerekmektedir. Böylelikle çalışmaya katılan kooperatif ortaklarının da ifadesiyle, Balıkçılık ve Denizcilik Bakanlığı'nın kurulması ve istihdam edilenlerin su ürünleri sektöründe yetişmiş ve sektöre iç içe olan kişilerden oluşması mevcut problemlerin çözümünde kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

➤ Kooperatif ortaklarının büyük bir kısmı (%63,3'ü) yeteri düzeyde kooperatif bilincine sahip olmadığını ifade etmiştir. Kooperatif ortaklarının, avladıkları balıkları kooperatife getirmeyip, kendi imkanlarıyla satışa çıkarmaları kooperatifçilik bilincinin yeterince olmadığını göstergesidir.

✓ Kooperatifçilik hareketi, eğitimin ihmal edilmesi durumunda istenilen sonucu vermeyecektir. Bu bakımdan hem kooperatif yöneticilerine hem de kooperatif ortaklarına kooperatif eğitimi vermek oldukça önemlidir. Kooperatif eğitimlerinin yanı sıra avcılık eğitimlerinin de verilmesi gerekmektedir. Su ürünleri avcılık izinlerinde eğitim sertifikası aranmasının avcılıkla ilgili olarak birçok problemin ortadan kalkmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

➤ Muğla ilinin su ürünleri av sahasında zamansız avlanmak, kaçak avlanmak, deniz kirliliği vb. nedenlerden dolayı son yıllarda toplam su ürünleri miktarında ciddi azalmalar meydana gelmiştir. Su ürünleri avcılığı yapılan bölgede gırgır ve trollerle de avlanmanın olduğu, dolayısıyla yöredeki balık yuvalarının bozulması, diğer deniz canlılarının zarar görmesi gibi olumsuz durumların meydana geldiği dile getirilmiştir.

✓ Bölgede kaçak avlanmak ve zamansız avlanmakla ilgili olarak bölge halkına yönelik çalışmalar yapmak oldukça önemlidir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, ilgili kurumları aracılığıyla kaçak avlanmanın ve zamansız avlanmanın su ürünleri çeşitliliğini ve miktarını olumsuz etkilediği anlatılabilir. Böylece bu bölgelerde duyarlılığın meydana gelmesi kaçak ve zamansız avlanmanın önüne geçebilir.

✓ Su ürünleri çeşitlerinin tamamının rezerv miktarlarının tespit edilmesi ve bu doğrultuda mevcut balıkçıları olumsuz etkilemeyecek düzeyde kota uygulamasının getirilmesi oldukça önemlidir.

✓ Kaçak avlanmak, zamansız avlanmak, trol ve gırgırla avcılık yapmak (belirtilen tarihler ve av yasağının olmadığı yerler dışında avlanmak) gibi durumlarda sahil güvenlik birimlerinin daha aktif hale getirilmesi önerilebilir.

✓ Sahil güvenliğe ek olarak ilgili bakanlık bünyesinde denetçilerin olması önerilebilir. Denetim konusunda balıkçı örgütleri yöneticilerinin de tecrübelerinden faydalanmanın oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir.

➤ Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerinde, balıkçı barınak sayısının yetersiz olduğu ve mevcut barınaklarda da altyapı sorunlarının olduğu belirtilmiştir.

✓ Balıkçı barınaklarındaki altyapı işlemleriyle Ulaştırma ve Denizcilik Bakanlığı ilgilenmektedir. Barınaktaki hasarın doğal afetlerden kaynaklı olması durumunda tüm maliyeti Ulaştırma ve Denizcilik Bakanlığı karşılamaktadır. Ancak balıkçı barınağında meydana gelen sorunlar balıkçı barınağını işleten kişiden yahut üçüncü bir kişiden kaynaklanıyorsa, zarar ve hasarı meydana getiren kişiden tahsil edilir (Resmi Gazete, 1996, s. 9). Burada balıkçı barınaklarında ihtiyaç duyulan altyapı yatırımlarının belli periyotlarla (on yılda bir olabilir) Ulaştırma ve Denizcilik Bakanlığı tarafından onarılması ve yıpranma kullanımdan kaynaklı olsa bile kooperatif masraflarının belli bir kısmının karşılanması yoluyla teşvik verilmesi altyapı sorunlarının çözümünde yardımcı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca kooperatif ortakları böylelikle desteklenmiş olacaktır.

✓ Balıkçı barınakları kiralandığında “milli emlak payı” adı altında gelirden %10 vergi kesintisi yapılmaktadır. Milli emlak payının ve diğer vergilerin kaldırılmasıyla birlikte sektör desteklenmiş olacaktır.

Son olarak Muğla ilinde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif işletmelerindeki temel eksikliğin eğitim eksikliği olduğu vurgulanabilir. Eğitim eksikliğine bağlı olarak avlanmada meydana gelen yanlışlıklar, temizlikte aksaklıkların olması, devlet teşviklerinin yeterince bilinmemesi durumları baş göstermektedir. Ayrıca kooperatif bilincinin oluşmamasıyla birlikte kooperatif bünyesinde balık satışlarının yapılmaması ve dolayısıyla kooperatif kaynaklarının sınırlı kalması gibi durumlara neden olmaktadır. Bu problemlerin yanında aslında daha büyük problem olarak karşılaşılan kaçak ve zamansız avlanmak, gırgır ve trollerin aşırı avlanmaları, amatör balıkçılık adı altında anaç balıkların avlanması gibi temel düzeyde problemlerin devam etmesi yakın zamanda bölgedeki su ürünleri faaliyetlerinin sona ermesine neden olacağı ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, F., ve Akay, M. (2005). Tokat İlinde Gökkuşluğu Alabalık İşletmelerinin Ekonomik Analizi. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 31–40. <http://dergi.park.ulakbim.gov.tr/gopzfd/article/view/5000012667/0> (Erişim Tarihi: 11.07.2015).

Albulak, N. (2003). Balıkçılık Tarihçesi. http://www.oocities.org/rastgele_der/yazi.html#NASUHİ (Erişim Tarihi: 20.09.2015).

Aslan, B. (2010). *Bir Yönetim Fonksiyonu Olarak İç Denetim. Sayıştay*. <http://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=2&sid=1cab74b5-47c8-4e12-b475-6500b9028382@sessionmgr103&hid=112&bdata=Jmxhbmc9dHlmc2l0ZT1lZHMtbG12ZQ==#AN=130508&db=uvt> (Erişim Tarihi: 20.05.2016).

BGSM. (2015). *Balıkçılık ve Su Ürünleri Şube Müdürlüğü: Muğla Su Ürünleri Raporu*. Muğla.

BGSM. (2016). *Balıkçılık ve Su Ürünleri Şube Müdürlüğü: Muğla Su Ürünleri Raporu*. Muğla.

Birici, N., Şeker, T., Balcı, M., Çelik, B., ve Kılıç, A. (2014). Elazığ İlinde Gökkuşluğu Alabalığı (*Oncorhynchus mykiss* L.) Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerin Yapısal ve Ekonomik Analizi. *Yunus Araştırma Bülteni*, (2014 (2)), 23–48. <http://docplayer.biz.tr/15384871-Elazyd-yilinde-gokkuthady-alabalydy-oncorhynchus-mykiss-l-yetithtiricilidi-yapan-ythletmelerin-yapysal-ve-ekonomik-analizi.html> (Erişim Tarihi: 15.03.2016).

Çelikkale, S., Düzgüneş, E., ve Okumuş, İ. (1999). *Türkiye’de Su Ürünleri Sektörü;*

- Potansiyeli, Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri.* <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0022768.pdf> (Erişim Tarihi: 19.08.2015).
- Dabbaloğlu, K. (2011). *Muhasebe Teorisi, Fonksiyonel Yaklaşım, Kontrol - Kayıt - Raporlama - Analiz.* İstanbul.
- DSİ. (2016). Toprak Su Kaynakları. <http://www.dsi.gov.tr/toprak-ve-su-kaynaklari> (Erişim Tarihi: 19.05.2016).
- Eren, C. (2015). *Bursa İlinde Süt İşleyen Tarımsal Kooperatiflerin Ekonomik Analizi.* Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi, Bursa .
- EUROSTAT. (2015). *Fishery Statistics in Detail.* http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Fishery_statistics_in_detail (Erişim Tarihi: 27.08.2015).
- FAO. (2013). *Provitte Standarts and Certification in Fisheries and Aquaculture (FAO).* <http://www.fao.org/docrep/013/i1948e/i1948e00.htm> (Erişim Tarihi: 12.08.2015).
- FAO. (2014a). *2012 Yearbook of Fishery and Aquaculture Statistics.*
- FAO. (2014b). *The State of World Fisheries and Aquaculture.* Rome. <http://www.fao.org/3/a-i3720e.pdf> (Erişim Tarihi: 17.09.2015).
- FAO. (2016a). *Disposition of World Fishery Production.* <ftp://ftp.fao.org/fi/stat/summary/a1ybc.pdf> (Erişim Tarihi: 16.02.2016).
- FAO. (2016b). *The State of World Fisheries and Aquaculture.* Rome. <https://doi.org/92-5-105177-1> (Erişim Tarihi: 22.06.2016).
- Fişek, A. G. (2012). *Balıkçılık Sektöründe İş Sağlığı Güvenliği.* <http://www.isguvenligi.net/iskollari-ve-is-guvenligi/balikcilik-sektorunde-is-sagligi-ve-guvenligi/> (Erişim Tarihi: 09.06.2016).
- Gören, H. M. (2013). *Tokat İli Su Ürünleri Yetiştiriciliği İşletmelerinin Yapısal ve Biyo-Teknik Analizi.* Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- GTHB. (2016). *Hayvancılık Desteklemeleri.* <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Diger-Tarimsal-Amacli-Destekler> (Erişim Tarihi: 22.08.2016).
- Karabağ, S., ve Şahin, S. (2011). *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası.* Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karademir, M. (2012). *Su Ürünleri Kooperatiflerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul İli Örneği.* Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karalar, R., Ürper, Y., ve Turan, N. (2003). Eskişehir İlinde Kooperatifçiliğin Yapısı ve Analizi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları*, 289–302.
- Karataş, M., Sayılı, M., ve Koç, B. (2008). Sivas İlinde Gökkuşuğu Alabalığı İşletmelerinin Yapısal ve Ekonomik Analizi. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1(2), 49–55.
- Kaya, İ. (2006). *Türkiye'deki Kültür Balıkçılığı İhracatında Sektörel Dış Ticaret Modeli Uygulaması.* Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kılıç, S. (2012). Örnek Büyüklüğü, Güç Kavramları ve Örnek Büyüklüğünün Hesaplanması. *Journal of Mood Disorders*, 2–3, 140–142. <https://doi.org/DOI:10.5455/jmood.20120921043306> (Erişim Tarihi: 22.08.2016).
- Korkmaz, A. (2000). Kooperatif İşletmelerde Bütünleşme Hareketleri ve Stratejileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 43–44(1), 142–171. <http://www.arastirmax.com/en/bilimsel-yayin/sosyal-siyaset-konferanslari-dergisi/43-44/1/142-171-kooperatif->

- isletmelerde-butunlesme-hareketleri-stratejileri (Erişim Tarihi: 19.08.2016).
- Kuşat, N. (2001). *Türkiye'deki Alabalık İşletmeciliğinin Ekonomik Fayda Açısından Değerlendirilmesi ve Isparta Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Özdemir, K. (2010). Kooperatiflerde Dış Denetim. *Mali Çözüm Dergisi*, (102), 151–163. a0e6-2736b6531ac3@sessionmgr4001&hid=4113 (Erişim Tarihi: 10.06.2016).
- Resmi Gazete. (1996). *Balıkçı Barınakları Yönetmeliği*. <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.aspx?MevzuatKod=7.5.4997&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> (Erişim Tarihi: 13.06.2016).
- Resmi Gazete. (1998). *Su Ürünleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*. <http://www.resmigazete.gov.tr/default.aspx#> (Erişim Tarihi: 20.08.2016).
- Resmi Gazete. (2006). *Su Ürünleri Kanunu Tasarısı Taslağı*. http://www.tarim.gov.tr/Belgeler/Su_Urunleri_Kanunu_Tasarisi_Taslagi.pdf (Erişim Tarihi: 22.08.2016).
- Resmi Gazete. (2013). *Kooperatifçilik Proje Destek Yönetmeliği*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130730-3.htm> (Erişim Tarihi: 20.08.2016).
- SÜYMERBİR. (2014). *Su Ürünleri Yetiştiricileri Merkez Birliği: Su Ürünleri Yetiştiriciliği Sektör Raporu*. Ankara.
- Tezel, R. (2015). *Milas Bölgesindeki Toprak Havuz İşletmelerinin Mevcut Durum Analizinin Yapılması ve Sürdürülebilirlikleri İçin Çözüm Önerilerinin Geliştirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Tokat, B. (1985). *Yönetimde İş birliği İlişkisinin Türk Kooperatif Düzenindeki Sorunsalı ve Bir Model Denemesi*. Eskişehir.
- Tümertekin, E., ve Özgüç, N. (1995). *Ekonomik Coğrafya*. İstanbul: Çankaya Kitapevi.
- Uluocak, İ. (2009). *Kooperatifçilik Eğitiminin Ülkemizdeki Durumu ve Kooperatif Tarzı Yapılanmanın Özel Eğitim Kurumlarında Uygulanması, Bursa Çağdaş Eğitim Kooperatifi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Uysal, H. T. (2011). *Konut Yapı Kooperatiflerinde Güven İlişkisine Yönelik Model Önerileri ve Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ünal, V., Yercan, M., ve Güncüoğlu, H. (2009). *Ege Kıyıları Su Ürünleri Kooperatifleri*. Ankara.